

Ж. В. Косціна

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт»

ЛІТАРАТУРНЫЯ ЎЗАЕМАДЗЕЯННІ КІТАЯ І БЕЛАРУСІ

Уводзіны. У XXI стагоддзі глабальная тэндэнцыя інтэграцыі прадвызначыла маштабную змену мыслення і дазволіла сур'ёзна загаварыць пра здзяйсненне праектаў па сістэматызацыі міжлітаратурнага працэсу. Гэта спрыяла таму, што ў сучасным літаратурна-разнаўстве актуальным з'яўляецца пытанне літаратурнага ўзаемадзеяння. На сёння нашым літаратурна-разнаўствам найбольш поўна даследавана пытанне найперш беларуска-рускіх, беларуска-польскіх і беларуска-ўкраінскіх узаемасувязей, уплыў заходне-еўрапейскай традыцыі на літаратуру Беларусі. Аднак, у сувязі з актыўнымі стасункамі нашай краіны і Кітая ў сферы эканомікі, палітыкі, культуры, папулярнасцю кітайскай мовы ўзнікае патрэба ў параўнанні і супастаўленні літаратурнай спадчыны абедзвюх краін, бо такі працэс дазваляе пераадолець сілы адчужэння, раз'яднанасці быцця асобы ў свеце — адну з самых вострых праблем жыцця сучаснага чалавека.

Асноўная частка. Сусветная літаратура з'яўляецца «суматуйнай множнасцю» ўсіх літаратур народаў свету. Калі вылучаць асобна беларускую літаратуру, яе адносіны з сусветнай літаратурай будуць мець разнастайныя формы і віды міжлітаратурных сувязей і ўзаемадзеянняў, што разглядаецца, па вызначэнні ўкраінскага даследчыка А. Волкава, як асаблівасць літаратурнага працэсу, яе сутнасць — у пастаяннай рэцэпцыі, узаемадзеянні і ўзаемаўзбагачэнні розных нацыянальных літаратур. Ю. Ман дае наступную фармулёўку: «літаратурныя сувязі і ўплывы — адна з галоўных заканамернасцей літаратурнага працэсу, якая заключаецца ў пастаянным узаемадзеянні літаратур, у засваенні (і пераадоленні) адной літаратурай мастацкага вопыту другой». А. Волкаў вылучае наступныя віды міжлітаратурных (кантактных) сувязей і ўзаемадзеянняў: кантактныя сувязі, якія у сваю чаргу падзяляюцца

на сінхронныя, нападўсінхронныя, несінхронныя; засваенне пэўнай з’явы ў арыгінале; мастацкі пераклад; пераапрацоўка (перапеў, адаптацыя); запазычанні; наследаванні; уплывы; аўтарскае падкрэсліванне невідавочнага ўзаемадзеяння з іншай літаратурай.

З усіх пералічаных відаў літаратурных узаемасувязей на сучасны момант самым распаўсюджаным з’яўляецца мастацкі пераклад. Вераніка Карлюкевіч (закончыла філалагічны факультэт БДУ, была выкладчыкам, адказвала за сувязі з грамадскасцю ў гатэлі «Пекін», спецыялізуецца на кітайскай мове) адзначае, што «прысутнасць кітайскай класічнай паэзіі ў беларускай літаратурнай прасторы даволі сціплая». Варта адзначыць, што тэорыя і практыка мастацкага перакладу кітайскага прыгожага пісьменства на рускую і іншыя славянскія мовы налічваюць прыблізна столькі ж дзесяцігоддзяў, што і традыцыя славянскага сіналагічнага літаратуразнаўства. Першыя, хоць і далёка не заўсёды паспяховыя, доследы перакладаў былі зроблены яшчэ ў пачатку XX стагоддзя: дваццятая гады адзначыліся перакладчыцкай актыўнасцю аднаго з вучняў рускага савецкага філолага-кітаіста, перакладчыка кітайскай класічнай літаратуры Васіля Міхайлавіча Аляксеева — Юліяна Шчуцкага. Адначасова В. М. Аляксеевым распрацоўваліся тэарэтычныя асновы мастацкага перакладу з кітайскай літаратуры і прадпрымаліся ўласныя перакладчыцкія вопыты. У 1950—60-я гады да перакладчыцкай дзейнасці падключыліся прафесійныя літаратары, якія працавалі з падрадкаўнікамі, выкананымі навукоўцамі-кітаязнаўцамі. Але і апошнія нярэдка спрабавалі свае сілы як паэты.

Вядома, што кітайскай паэзіяй цікавіўся Максім Багдановіч. Вобраз паэта Лі Бо, прадстаўніка «залатога веку» старажытнакітайскай паэзіі, якога называлі богам паэзіі, натхніў маладога генія напісаць верш «Самнамбул».

Месяц выплыў над змрочнай, заснуўшай зямлёй,

І павёў яго ў цёмную даль за сабой,

І прывабіў да мглаістай, халоднай вады, —

Сэрца білася рыбкай у сеці тады.

Але месяц правёў праз раку светлы шлях.

І развееўся з сэрца дрыжачага жах.

Зіхацела яна — серабра пуціна,

Увадзіла ў той край, дзе пануе вясна.

Доўга, доўга цябе ён чакаў і шукаў,

Але вось час жаданы нарэшце настаў...
І пайшоў ён па шляху, пайшоў аж да дна:
Агарнула яго цішына, глыбіна.

«Залатым векам» старажытнакітайскай паэзіі па праве лічыцца Танская эпоха, калі ўзровень вершаскладання і прозы дасягнуў вяршыні. Вершаскладанне і чытанне вершаў трывала замацаваліся ў штодзённым жыцці імператарскага асяроддзя і сярод чыноўніцтва, а таксама сярод наведвальнікаў рэстаранаў і пацешных устаноў. Вядомы выпадкі, калі ў час экзаменаў на атрыманне чыноўніцкага звання, якое давала магчымасць уздымацца далей па чыноўніцкай лесвіцы, аддавалася перавага таму прэтэндэнту, які здолеў напісаць лепшыя вершы, нягледзячы на тое, што ён паказаў дрэннае веданне кананічнага пісання. Танская эпоха дала свету плеяду таленавітых паэтаў. Агульны збор танскай паэзіі складаецца з вершаў больш як 2 200 аўтараў — усяго 48 900 твораў. Паэты Лі Бо, Ду Фу і Бо Цзюі — гонар кітайскага народа. Найбольшай вядомасцю сярод іх карыстаюцца Лі Бо і Ду Фу, якога яшчэ называюць святым ад паэзіі. У вершах Лі Бо, прасякнутых узнёслай рамантыкай, адлюстравалася яго свабодалюбная асоба, што не жадала мірыцца з якімі-небудзь абмежаваннямі. Ён заклікаў да адмаўлення ад прагматызму звычайнага жыцця. Ду Фу, наадварот, браў блізка да сэрца пакуты простых людзей, з'яўляўся выкрывальнікам людскіх заганаў. Лі Бо лічыцца прадстаўніком рамантычнай плыні ў паэзіі, а Ду Фу — прадстаўніком рэалізму. Адукаваныя кітайцы вельмі шануюць паэзію. Яны лічаць, што яна надае высакароднасць чалавечай душы. І ў наш час наўрад ці знойдзецца адукаваны чалавек, які не ведае на памяць твора кагосьці са старажытных паэтаў. Творы старажытнакітайскіх паэтаў вылучаюцца стрыманасцю ў праяўленні пачуццяў, менш выразнай экспрэсіяй. Кітайскім паэтам не ўласціва адкрыта выражаць свае пачуцці, яны аддаюць перавагу іншасказальнай форме, намёку.